

1. Bankų sektoriaus plėtra

2001 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 9 Lietuvos banko licenciją turintys bankai, 4 užsienio bankų skyriai ir 5 užsienio bankų atstovybės. 2001 m. sausio 25 d. įregistruotas ir veiklą pradėjo VFR banko VEREINS-UND WESTBANK AG Vilniaus skyrius, kuris anksčiau turėjo atstovybę Lietuvoje. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos įstatymu dėl AB Turto banko įstatų patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymu, Lietuvos banko valdyba 2001 m. liepos mėn. atšaukė AB Turto bankas banko licenciją. Be to, 2001 m. Lietuvos banko valdyba atšaukė banko licenciją AB bankui HANSABANKAS, kuris buvo prijungtas prie AB Lietuvos taupomojo banko, o susijungę bankai pavadinti AB bankas „Hansa-LTB“.

Bankų sistemos kai kurių balanso ataskaitos straipsnių dinamika (mln. Lt)

Eil. Nr.	Balanso ataskaitos straipsnio pavadinimas	Suma 2001 01 01	Suma 2001 10 01	Suma 2002 01 01	Pokytis per IV ketv., proc.	Pokytis per metus, proc.
1.	Turtas (aktyvai)	13 095,3	14 162,4	15 343,0	8,3	17,2
2.	Indėliai ir akredityvai	8 596,1	9 808,8	10 415,7	6,2	21,2
	Privačios įmonės	2 470,4	2 715,5	3 077,8	13,3	24,6
	Fiziniai asmenys	5 043,3	5 908,7	6 357,1	7,6	26,1
3.	Suteiktos paskolos	5 519,1	5 809,8	6 507,0	12,0	17,9
4.	Akcinių nuosavybė	1 308,9	1 416,4	1 427,4	0,8	9,1
5.	Einamųjų metų pelnas (nuostolis)	52,7	-41,3	-23,3		

Bankų pateiktų neaudituočių, po užbaigiamųjų apyvartų 2002 m. sausio 1 d. finansinių ataskaitų duomenimis, veikiančių šalies komercinių bankų:

- turtas sudarė 15,3 mlrd. Lt ir per metus išaugo 2,25 mlrd. Lt, arba 17,2 proc.;
- klientams suteiktos paskolos, kurių suma buvo 6,5 mlrd. Lt, per metus padidėjo 988 mln. Lt, arba 17,9 proc.;
- šalies bankuose laikomų indėlių suma sudarė 10,4 mlrd. Lt ir per metus padidėjo 1,8 mlrd. Lt, arba 21,2 proc.;
- iš jų gyventojų indėliai sudarė beveik 6,4 mlrd. Lt, ir per metus padidėjo 1,3 mlrd. Lt, arba 26,1 proc.;
- iš jų indėliai nacionaline valiuta sudarė 5,7 mlrd. Lt ir per metus padidėjo 27,2 proc.;
- iš jų indėliai užsienio valiuta sudarė apie 4,7 mlrd. Lt ir per metus padidėjo 14,6 proc.

2. Veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymas

2001 m. daugumos bankų veikla buvo atsargesnė, tai rodo veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymas su gana didele atsarga; 2002 m. vasario 2 d. bankų pateiktų neaudituočių ataskaitų duomenimis, bankų sistemos kapitalo pakankamumo rodiklis sudarė 15,5 proc. ir buvo didesnis už Lietuvos banko nustatytą minimalų 10 proc. kapitalo reikalavimą; likvidumo normatyvas sudarė atitinkamai 47,9 proc. ir taip pat buvo gerokai didesnis už Lietuvos banko nustatytą 30 proc. minimumą.

Nors 2002 m. sausio 1 d. visi šalies komerciniai bankai ir Lietuvoje veikiantys užsienio bankų skyriai vykdė visus Lietuvos banko nustatytus riziką ribojančius normatyvus, visgi per metus riziką ribojančių normatyvų vykdymo pažeidimų išvengti nepavyko. 2001 m. veikiančiuose bankuose vieną kartą buvo užfiksuotas likvidumo normatyvo pažeidimas ir keturis kartus buvo pažeistas maksimalios paskolos vienam skolininkui normatyvas. Trims bankams Lietuvos banko valdyba 2001 m. pritaikė poveikio priemones.

3. Paskolos

Klientams suteiktų paskolų dalis grynąja verte per metus padidėjo nuo 40,6 iki 41,3 proc. bankų turto. Sparčiausiai paskolų portfelis augo 2001 m. paskutinį ketvirtį, o ypač gruodžio mėn. Šis paskolų portfelio išaugimas metų pabaigoje daugiausia sietinas su nuo šių metų pradžios pasikeitusiu Pelno mokesčio įstatymu, panaikinusiu buvusią nuostatą dėl investicijoms skiriamo pelno neapmokestinimo. Praėjusiais metais klientams suteiktų ilgalaikių paskolų dalis padidėjo nuo 60 iki 67 proc. paskolų portfelio.

2000 m. sparčiausiai augo valstybės ir savivaldybės įmonių bei vietinių valdymo institucijų kreditavimas, o 2001 m. paskolų portfelyje daugiausia padidėjo paskolos privačioms įmonėms ir gyventojams – atitinkamai 830 ir 143 mln. Lt.

Visus 2001 m. bankų paskolų portfelio kokybės rodikliams buvo būdinga gana nuosekli gerėjimo tendencija. Tam reikšmingos įtakos turėjo pagerėjusi kai kurių skolininkų finansinė būklė, atsigaunanti šalies ekonomika, o kartu ir nuostolingų paskolų nurašymas bei perkėlimas į nesisteminę apskaitą.

Veikiančių bankų sistemos paskolų portfelio kokybės rodiklių dinamika pateikiama lentelėje.

Bankų sistemos paskolų portfelio kokybės kaita

Data	Atidėjiniai paskoloms / suteiktos paskolos, %	III, IV, V grupės paskolos / visos paskolos, %
1997 01 01	20,68	32,1
1998 01 01	18,52	28,25
1999 01 01	5,92	12,46
2000 01 01	4,47	11,92
2001 01 01	3,73	10,79
2002 01 01	2,55	7,45

Kreditavimas ir toliau yra pagrindinis bankų pajamų šaltinis, jis sudaro 42,8 proc. visų bankų gaunamų pajamų, o, įskaitant paskolas bankams ir kitoms kredito bei finansų institucijoms, – apie 51,7 proc. visų pajamų).

4. Indėliai

Jau kelinti metai iš eilės bankų sistemos įsipareigojimų struktūroje stabiliausiai ir sparčiausiai augantis šaltinis yra gyventojų indėliai, jų dalis 2001 m. padidėjo nuo 43 iki 46 proc.

2001 m. pabaigoje, palyginti su metų pradžia, lėšų likučiai privačių įmonių rezidentų indėlių sąskaitose padidėjo 496 mln. Lt, arba 22 proc. (vien 2001 m. IV ketv. – 303 mln. Lt) ir kiekvieną mėnesį vidutiniškai 21 proc. buvo didesni už atitinkamą 2000 m. lygį.

5. Kapitalas

Praėjusiais metais, privatizavus AB Lietuvos taupomąjį banką, reikšmingai padidėjo užsienio investuotojų dalis bankų akciniame kapitale, o tai pratęsė užsienio investuotojų įtakos bankų kapitale didėjimo tendenciją:

1996 01 01 užsieniečiai valdė 16 proc. veikiančių bankų akcinio kapitalo;
 1997 01 01 – 25 proc.;
 1998 01 01 – 32 proc.;
 1999 01 01 – 39 proc.;
 2000 01 01 – 35 proc.;
 2001 01 01 – 58 proc.;
 2002 01 01 – 81 proc.

2002 m. sausio 1 d. duomenimis, šešiuose iš devynių veikiančių komercinių bankų užsienio investuotojai valdė daugiau kaip pusę akcinio kapitalo. Be to, šiuo metu vyksta derybos su Vokietijos banku NORD / LB dėl valstybei priklausiančio 76 proc. AB Lietuvos žemės ūkio banko akcijų paketo pardavimo minėtam užsienio bankui. Sėkmingai pasibaigus deryboms, užsienio investuotojų dalis padidėtų iki 89 proc. bankų akcinio kapitalo.

6. Pelningumas ir efektyvumo rodikliai

Bendras šalies bankų sistemos 2001 m. neauditotas rezultatas – 23,3 mln. Lt nuostolis. Neauditotų finansinių ataskaitų duomenimis, 2001 m. šeši bankai bei vienas užsienio banko skyrius dirbo pelningai ir gavo 115 mln. Lt pelno, o trys bankai (AB bankas „Hansa-LTB“, AB PAREX BANKAS ir UAB Sampo bankas) ir trys užsienio bankų skyriai (*Merita Bank Plc* Vilniaus skyrius, *Norddeutsche Landesbank Girozentrale* Vilniaus skyrius ir *VEREINS-UND WESTBANK AG* Vilniaus skyrius) per tą patį laikotarpį patyrė 138,3 mln. Lt nuostolių.

Nors ir sumažėjo realioji palūkanų marža (nuo 5,2 iki 4,3 proc.), dauguma bankų 2001 m. pagerino savo veiklos rezultatus, tačiau užsienio bankų skyriams kol kas nepavyksta užtikrinti pelningos veiklos. 2001 m. rugpjūčio mėn. AB Lietuvos taupomasis bankas, perkainojęs materialųjį turtą, padarė 85,5 mln. Lt papildomų išlaidų. Šios vieno banko išlaidos ne tik svariai pakeitė visos sistemos išlaidų struktūrą, bet ir padarė didžiausią įtaką neigiamam 2001 m. bankų sistemos veiklos rezultatui.

Toliau pateikiamas bankų veiklos rezultatas 2000 ir 2001 m.

Veikiančių bankų veiklos rezultatai

Eil. Nr.	Bankas	Einamųjų metų pelnas, mln. Lt	
		2000 m. (audituoti)	2001 m. (neaudituoti)
1.	AB Lietuvos žemės ūkio bankas	7,3	8,5
2.	AB bankas „Hansa-LTB“	-32,6	-114,0
3.	AB Ūkio bankas	4,0	4,1
4.	AB Vilniaus bankas	82,2	92,6
5.	AB Šiaulių bankas	1,9	2,4
6.	AB bankas SNORAS	3,9	5,1
7.	UAB Medicinos bankas	1,4	1,6
8.	AB PAREX BANKAS	-4,6	-7,3
9.	AB bankas HANSABANKAS	-3,7	
10.	UAB Sampo bankas	1,3	-10,1
	Visi bankai	61,1	-17,1
11.	VEREINS-UND WESTBANK AG Vilniaus skyrius	-	-2,2
12.	<i>Kredyt Bank S.A.</i> Vilniaus skyrius	6,2	0,7
13.	<i>Merita Bank Plc</i> Vilniaus skyrius	-3,3	-4,0
14.	NORD / LB Vilniaus skyrius	-11,3	-0,7
	Visi užsienio bankų skyriai	-8,4	-6,2
	IŠ VISO	52,7	-23,3

Mažėjančios rinkos palūkanų normos ir dvejus metus mažai augęs paskolų portfelis nulėmė tai, kad 2001 m. bankai gavo 11,5 mln. Lt mažiau palūkanų pajamų negu 2000 m. Paslaugų ir komisinių pajamų padidėjimas 53,3 mln. Lt ir jų dalies nuo 19 iki 22 proc. visų pajamų padidėjimas rodo, kad bankai, kompensuodami palūkanų pajamų trūkumą, plėtė kitas bankines operacijas bei paslaugas. 2001 m. paskutinį ketvirtį po dvejų metų vangių pokyčių pradėjęs didėti paskolų portfelis leidžia tikėtis, kad 2002 m. pradžioje bankams pavyks gauti daugiau palūkanų pajamų.

Kaip ir ankstesniais laikotarpiais, didžiausią išlaidų dalį sudarė operacinės išlaidos, kurioms teko 38 proc. visų išlaidų. Palūkanų išlaidos sudarė 30 proc., o išlaidos specialiesiems atidėjimams – 9 proc. visų išlaidų. Sparčiausiai 2001 m. padidėjo kitos bankų išlaidos (65 proc.). Jos sietinos su jau anksčiau minėto AB Lietuvos taupomojo banko turto perkainojimu.

7. Kredito unijos

2002 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 41 kredito unija, vienijusi 10 758 narius. 2001 m. įregistruotos trys naujos kredito unijos („Jonavos žemė“, Jurbarko ir Ukmergės kredito unijos) – mažiausiai nuo 1996 m.

Kredito unijų pagrindinių suvestinės balanso ataskaitos straipsnių dinamika

Eil. Nr.	Balanso ataskaitos straipsnio pavadinimas 2001 01 01	Suma, tūkst. Lt 2002 01 01	Pokytis per metus, proc.
1.	Turtas	15 293,6	33 839,5
2.	Suteiktos paskolos	8 811,8	21 063,7
3.	Indėliai	10 292,6	26 514,1
	Įskaitant kredito unijų narių ir asocijuotųjų narių	8 283,5	20 675,9
4.	Akcinis kapitalas	2 450,1	4 013,0
5.	Einamųjų metų pelnas	42,9	361,8

2001 m. kredito unijų veikla sparčiai plėtėsi:

- turtas padidėjo 2,2 karto ir 2002 m. sausio 1 d. sudarė 0,22 proc. viso bankininkystės sistemos turto; trijų kredito unijų (Panevėžio „Ūkininkų viltis“, Pakruojo ir Šilutės ūkininkų) turtas buvo daugiau kaip 3 mln. Lt ir apėmė 32 proc. visų kredito unijų turto;

- suteiktos paskolos išaugo 2,4 karto ir sudarė 62,2 proc. viso turto. 2002 m. sausio 1 d. specialiuosius atidėjimus paskoloms (157,7 tūkst. Lt) buvo sudariusi 21 kredito unija);
- investicijos į Vyriausybės vertybinius popierius išaugo 2,5 karto;
- indėliai padidėjo 2,6 karto; didžiausią jų dalį (78 proc.) sudarė narių indėliai;
- visų kredito unijų pajinis kapitalas išaugo 63,8 proc. iki 4 mln. Lt.

Praėjusiais metais 32 kredito unijos dirbo pelningai, 9 kredito unijos patyrė nuostolį. Kredito unijų revizorių (nepriklausomų auditorių) dar nepatikrintų ir visuotinių narių susirinkimų nepatvirtintų ataskaitų duomenimis, 2001 m. kredito unijos gavo 361,8 tūkst. Lt pelno (palyginimui – 2000 m. kredito unijų veiklos rezultatas buvo 42,9 tūkst. Lt pelno). Tokiam kredito unijų veiklos rezultatui įtakos turėjo dėl daugelyje kredito unijų pagerėjusios paskolų portfelio kokybės gerokai sumažėjusios išlaidos specialiesiems atidėjimams.

Kaip ir ankstesniais metais, pagrindinis kredito unijų pajamų šaltinis buvo palūkanų pajamos, sudariusios 84,1 proc. visų pajamų. Didžiausią išlaidų dalį sudarė palūkanų ir operacinės išlaidos, – atitinkamai 50,4 ir 41,8 proc. visų išlaidų.

2002 m. sausio 1 d. duomenimis, kredito unijos vykdė visus Lietuvos banko nustatytus kredito unijų veiklos riziką ribojančius normatyvus.

2001 m. inspektuotos 28 kredito unijos, 2 kredito unijoms buvo pritaikytos poveikio priemonės.

KREDITO ĮSTAIGŲ PRIEŽIŪRA 2001 M.

Lietuvos bankas, vykdydamas kredito įstaigų priežiūrą, siekia įgyvendinti tarptautinėje praktikoje pripažintus reikalavimus, kurie nusakyti Bazelio komiteto Pagrindiniuose efektyvios bankų priežiūros principuose. 2001 m. Pasaulio bankas ir Tarptautinis valiutos fondas (TVF) Lietuvoje vykdė Finansinio sektoriaus vertinimo programą (FSAP). Viena iš šios programos sudedamųjų dalių apima vertinimą, kaip šalyje įgyvendinami Pagrindiniai Bazelio efektyvios bankų priežiūros principai bei TVF Skaidrumo pinigų ir finansų politikoje principai. Dalyvaudamas šioje programoje, Lietuvos bankas, išanalizavęs pastarojo meto bankų veiklą reglamentuojančių teisės aktų pasikeitimus ir taikomą priežiūros praktiką, atliko detalų „savęs vertinimą“.

Praėjusiais metais Lietuvos banko teisės aktai buvo toliau derinami su Europos Sąjungos (ES) direktyvų reikalavimais. 2000 m. pabaigoje patvirtinus naujas Kapitalo pakankamumo skaičiavimo taisykles, atitinkančias ES direktyvų reikalavimus, 2001 m. bankuose pradėta vertinti rinkos rizika ir nustatytas kapitalo poreikis šiai rizikai amortizuoti.

Be to, praėjusiais metais Lietuvos banko valdyba patvirtino ir kitų reikšmingų bankų veiklai teisės aktų; vienas iš jų – Bendrosios banko vidaus kontrolės organizavimo nuostatos. Jose apibrėžtas banko tarybos ir valdybos vaidmuo kontrolės procese, nustatyti būtini vidaus kontrolės elementai, išdėstyti reikalavimai banko rizikos nustatymo ir vertinimo sistemai, kurioje ypač daug dėmesio skiriama banko santykiams su klientais ir iš to kylančiai rizikai valdyti. Be to, nustatyti reikalavimai banko informacinei sistemai, vidaus kontrolės vertinimui ir kt.

Atsižvelgdamas į didėjančią bankinių produktų ir paslaugų teikimo, taikant naujausius elektroninio ryšio ir informacinių technologijų laimėjimus, mastą ir iš to kylantį būtinumą užtikrinti tinkamą rizikos identifikavimą, stebėjimą ir valdymą bei įvertinti įtaką bendrai banko veiklos politikai, Lietuvos bankas parengė Elektroninės bankininkystės rizikos stebėjimo ir valdymo bendrąsias nuostatas. Šio dokumento nuostatos nurodo šalies bankams pagal savo technines galimybes bei teikiamų elektroninės bankininkystės paslaugų apimtį užtikrinti tinkamą šios naujos veiklos srities rizikos stebėjimo ir valdymo sistemos sukūrimą. Be to, nuostatos reglamentuoja pagrindinius e. bankininkystės saugumo kontrolės proceso aspektus, banko e. bankininkystės išorinių ryšių ir priklausomybės nuo trečiųjų šalių priežiūros proceso sukūrimą, priemones, garantuojančias informacijos konfidencialumą, sandorių, įrašų ir informacijos vientisumą bei kliento tapatybės nustatymo metodus.

2001 m. Lietuvos bankas patvirtino Testavimo nepalankiausiomis sąlygomis bendruosius nuostatus ir rekomendavo bankams taikyti šį rizikos valdymo metodą, įtraukiant jį į bendrą banko rizikos valdymo politiką. Testavimo dėka bankai gali visapusiškai įvertinti savo veiklos aspektus bei perspektyvas ir prognozuoti, kokius nuostolius jie patirtų ateityje, rinkoje susiklosčius tam tikroms nepalankioms aplinkybėms. Testavimo rezultatų analizė sudaro prielaidas išryškinti banko silpnąsias puses, o kartu padeda banko vadovybei priimti tinkamus sprendimus: iš anksto numatyti veiklos strategiją nepalankiausiomis aplinkybėmis ir alternatyvius finansavimo šaltinius, jeigu nuosavo kapitalo nepakaktų galimiems nuostoliams padengti bei pakoreguoti esamą verslo politiką, siekiant sumažinti galimus nuostolius.

2001 m. Lietuvos bankas nustatė griežtesnius reikalavimus Banko veiklos riziką ribojančių normatyvų skaičiavimo periodiškumui. Komerciniai bankai privalo užtikrinti, kad visi penki šiuo metu nustatyti banko veiklos riziką ribojantys normatyvai (kapitalo pakankamumo, likvidumo, maksimalios atviros pozicijos užsienio valiuta ir

tauriaisiais metalais, maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui ir didelių paskolų normatyvas) būtų vykdomi kiekvieną dieną, o ne tik ataskaitinėmis datomis.

Didėjanti konkurencija 2001 m. darė įtaką ir bankų patronuojamųjų įmonių veiklos apimčių išsiplėtimui, todėl išaugo konsoliduotos bankų ir jų kontroliuojamų įmonių priežiūros svarba. 2001 m. pradžioje Lietuvos bankas patikslino Finansinių ataskaitų konsolidavimo ir konsoliduotos priežiūros taisykles, numatydamas galimybę taikyti draudimo kompanijoms proporcingo konsolidavimo metodą pagal ES direktyvą. Šis konsolidavimo metodas taikomas bendrai kontroliuojamoms įmonėms, t. y. kredito įstaigoms ar įmonėms, kurių ekonominę veiklą arba turtą pagal sutartį kontroliuoja dvi ar daugiau sutarties šalių.

Kaip ir anksčiau, 2001 m. Lietuvos bankas nemažai dėmesio skyrė kredito įstaigų finansinės apskaitos ir atskaitomybės tobulinimui, šioje srityje buvo glaudžiai bendradarbiaujama su tarptautinėmis audito kompanijomis, ypač dėl 39-ojo Tarptautinio apskaitos standarto (TAS) „Finansinis turtas: pripažinimas ir įvertinimas“ įgyvendinimo bankuose problemų.

2001 m. rudenį, vadovaujantis Centrinės kredito unijos įstatymu, buvo pradėtos Centrinės kredito unijos steigimo procedūros. Dėl to Lietuvos bankas priėmė keletą teisės aktų, kuriuose apibrėžė Centrinės kredito unijos steigimo ir licencijos išdavimo procedūras bei reikalavimus jos darbuotojams, užimantiems vadovaujančias pareigas. Be to, buvo patvirtintos Centrinės kredito unijos finansinių ataskaitų formos, veiklos riziką ribojantys normatyvai ir jų skaičiavimo tvarka. Numatyta, kad Centrinės kredito unijos veiklos riziką ribojantys normatyvai bus skaičiuojami vadovaujantis ta pačia metodika, kuri taikoma ir bankams.

2001 m. Lietuvos bankas toliau plėtė tarptautinį bendradarbiavimą su atitinkamomis užsienio šalių institucijomis. Lietuvoje steigiantis naujiems užsienio bankų padaliniais ir stiprėjant globalizacijos procesams, tokio bendradarbiavimo svarba vis didėja. Pernai parengtos ir pasirašytos dvi naujos sutartys dėl bendradarbiavimo bankų priežiūros srityje: 2001 m. pradžioje – su Estijos banku, o metų pabaigoje – su Vokietijos Federalinės bankų priežiūros tarnyba. Šiose sutartyse nustatyti bendradarbiavimo principai vykdant bendrą bankų, veikiančių tarptautiniu mastu, priežiūrą, įskaitant licencijavimo reikalavimus ir kapitalo savininkų kontrolę, inspektavimą, patronuojamųjų įmonių kontrolę, veiklos riziką ribojančių normatyvų taikymą ir kt. Tokios sutartys jau anksčiau pasirašytos su Rusijos, Latvijos ir Lenkijos centriniais bankais bei Suomijos finansų institucijų priežiūros tarnyba.

2001 m. gegužės mėn. Lietuvos bankas pirmą kartą organizavo Vilniuje kasmetinę Vidurio ir Rytų Europos šalių bankų priežiūros grupės konferenciją. Joje pristatė savo požiūrį į Bazelio komiteto rengiamą Naują kapitalo pakankamumo sistemą bei dabartinę šalyje taikomą praktiką, taip pat pasidalijo patirtimi bendradarbiavimo su kitomis šalies ir užsienio finansų sektoriaus priežiūros institucijomis srityje.